

Datum
2016-10-06

”En kapplöpning utan like”:

En analytisk PM inför det amerikanska presidentvalet den 8:e november 2016

Kjell Engelbrekt

Institutionen för säkerhet, strategi och ledarskap

Executive summary

The 2016 American presidential election has been described as ‘a race like no other’, with reference to the tone and nature of the campaign and the stark contrast between the policy platforms of the two main contenders, as well as the unusually high stakes involved for America, the transatlantic link, and beyond. The analysis contained in this memorandum discusses the foreign, security and defense policy platforms of Hillary Clinton and Donald J. Trump, the leadership styles of the two main candidates, and their respective approaches to transnational alliances and partnerships. In each of three areas of comparison Clinton emerges as the markedly more predictable, more competent and better prepared contender, also reassuringly focused on strengthening ties to close allies and partners in the coming years. From the vantage point of the global order, international trade, security and stability in Europe and the Baltic Sea region, Sweden is therefore significantly more likely to benefit from a Clinton presidency than from an administration led by Trump, and might even be in a position to forge closer ties to the United States in the realm of foreign, security and defense policy following a victory for the Democratic Party candidate on 8 November.

Innehållsförteckning

Inledning s. 4

Det inrikespolitiska läget s. 5

Särdrag i valprogram beträffande centrala USFP-frågor s. 6

Kandidaternas förväntade ledarskapsstil s. 9

Återverkningar för allianser, partnerskap och andra viktiga relationer som USA upprätthåller s. 12

Konsekvenser för Sverige s. 14

Noter s. 15

Förord

Ett stort tack till de medarbetare (universitetslektor Malena Britz, professor Ronnie Hjorth, docent Arita Holmberg och professor Charlotte Wagnsson) som i samband med seminarier, i samtal och korrespondens bidragit till den här rapporten. Men därutöver ett alldeles särskilt tack till professor Jan Hallenberg, vars erkänt djupa insikter i amerikansk inrikes- och utrikespolitik varit av avgörande betydelse för det framgångsrika etablerandet av en levande forskningsmiljö med transatlantisk inriktning vid Försvarshögskolan.

Stockholm den 10:e oktober 2016

Kjell Engelbrekt
Professor i statsvetenskap, Försvarshögskolan

Transatlantisk säkerhet (Forskning för regeringens behov)

Under 2016 har Institutionen för säkerhet, strategi och ledarskap i uppdrag att leverera rapporter i tre delprojekt till Försvarsdepartementet inom ramen för ”Transatlantisk säkerhet”, som i sin tur ingår i *Forskning för regeringens behov* (FORBE). Denna skrift utgör en delmängd av rapporteringen inom delprojekt 1 tillägnat den amerikanska dimensionen av den transatlantiska länken. Under hösten erbjöd vi Försvarsdepartementet att färdigställa denna skrift ett fåtal veckor innan presidentvalet, för att lyfta fram sannolika återverkningar av de två alternativa utfallen för europeiskt och svenskt vidkommande med avseende på säkerhets- och försvarspolitik. I en längre rapport efter presidentvalet den 8:e november kommer vi att följa upp ett flertal av de frågeställningar som kort berörs i denna text av briefing-karaktär.

Stockholm den 10:e oktober 2016

Robert Egnell
Professor i ledarskap/Chef för Institutionen för säkerhet, strategi och ledarskap,
Försvarshögskolan

Inledning

Vart fjärde år hålls presidentval i USA och den amerikanska väljarkåren röstar dels fram en nationell politisk ledare, och dels det internationella samfundets mest framträdande gestalt. 2016 står valet mellan två individer med starkt divergerande föreställningar om USA:s roll i världen, om legitima mål och metoder, samt om vilka intressen och värden som bör prioriteras under nästföljande fyraårsperiod. Därtill kommer att den ena huvudkandidaten är en på det utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska (USFP) området i princip oprövad person, affärsmannen Donald Trump, och att den andra huvudkandidaten—Hillary Clinton—tillbringat sex år som medlem av senatens försvarsutskott och därefter fyra till som USA:s utrikesminister under president Barack Obama. (Presidentkandidaterna Gary Johnson och Jill Stein, som representerar libertarianska respektive gröna partier, kommer för övrigt inte att diskuteras nedan).

Valet har återkommande kommit att benämnas ”en kapplöpning utan like” (*A Race Like No Other*), vilket bland annat knyter an till titeln på en uppmärksam bok om New York Marathon som utkom 2009. Presidentvalkampanjer är likt maraton alltid veritabla uthållighetstest för de inblandade individerna och denna gång har båda kampanjerna ovanligt nog sina respektive högkvarter i New York (Trump i Manhattan och Clinton i Brooklyn), i och med att Trump och dennes fastighetsimperium har sitt säte där och att Clinton varit senator för just New York. Men genom att hänvisa till nämnda boktitel avses också en rad egenheter beträffande hur 2016 års kampanj utvecklats med Trump som republikanernas representant, vars politiska förslag och debattstil präglats av att denne konsekvent kritiserat det så kallade ”etablissemanget”, samt att Clinton i egenskap av kvinna gör valet historiskt.

Denna korta analys i pro memoria-format, färdigställd cirka tre veckor före presidentvalet hösten 2016, syftar till att koncist inventera skillnaderna kandidaterna emellan i tre särskilt väsentliga avseenden. Efter en kort beskrivning av 1) det inrikespolitiska läget i USA ägnas resten av utrymmet sålunda åt:

- 2) utmärkande särdrag i valprogram beträffande centrala USFP-frågor;
- 3) de båda kandidaternas förväntade ledarskapsstil; samt
- 4) sannolika återverkningar för allianser, partnerskap och andra viktiga relationer som USA upprätthåller.

Rapporten avslutas med 5) en snävare betraktelse över konsekvenser för Sverige och dess närområde.

Det inrikespolitiska läget

Bakgrunden till 2016 års inrikespolitiska läge är synnerligen komplex och kan varken beskrivas eller förklaras på ett uttömmande sätt i denna korta analys. Obamaadministrationen åtnjuter hösten 2016 förhållandevis starkt stöd i opinionen—53% enligt Gallup—vilket dels tycks bero på att den amerikanska ekonomin har god styrfart, och dels på att presidenten uppfattas som en person med höga ideal och ärligt uppsåt som också lyckats genomföra vissa reformer. Många betraktar den amerikanska kongressen som den bromskloss som hindrat honom att åstadkomma mer än så under sina åtta år i Vita huset.

Ett utbrett och bitvis mycket djupgående missnöje finns likväl på en rad områden, inklusive ekonomin och kring Obama som person, särskilt på höger- och vänsterkanten i det amerikanska samhället. Till vänster menar många kritiker att Obama inte gick långt nog i sjukvårdsreformen som bär hans namn (*Obamacare*), vad gäller att reglera finansmarknaderna efter krisen 2008-2009, med initiativ som eventuellt kunnat förbättra minoriteternas och kvinnors rättigheter, situationen inom polis- och rättsväsende, utbildningssystemet, och inte heller med avseende på nödvändiga investeringar i landets infrastruktur. Till höger vänder man sig mot vad man anser vara ett alltför högt skattetryck, komplicerad skattelagstiftning, Obamaadministrationens syn på värdefrågor, samt presidentens under senare år flitiga bruk av direktstyre (via så kallade *executive orders*).

Spänningsförhållandet emellan de som uppskattar sakernas tillstånd och de som önskar radikal förändring ska dock inte nödvändigtvis betraktas som ett fixerat tillstånd. Visserligen har amerikansk politik under senare år kännetecknats av en stegrad form av ideologisk polarisering, möjligen förstärkt av så kallade ”kulturkrig” (*culture wars*) och partipolitiskt åtskilda levnads- livsstils- och umgängesmönster. Men 2016 års presidentvalkampanj har också kommit att ställa två extremt utpräglade alternativ mot varandra, där man i det ena fallet kan tala om ”en tredje mandatperiod för Obama” i och med att Clinton verkat i dennes regering, kontrasterat emot den radikala kursändring för vilken Trump gjort sig till förespråkare. Med andra ord tolkar vissa bedömare de djupare stämningarna i landet som benägna att stödja väsentlig förnyelse snarare än en radikal kursändring, vilket dock ingen av kandidaterna representerar i valkampanjen sommaren och hösten 2016.

Dock ska man inte underskatta de strukturella betingelser i det politiska systemet som under senare decennier snarare accentuerat än mildrat partipolitisk polarisering. Till orsakerna hör, menar amerikanska statsvetare relativt samstämmigt, möjligheterna till finansiering av partier och enskilda politikernas kampanjer och förväntningar om olika former av gattjänster för detta, de rättsligt sett generösa förutsättningarna för omdisponering av valdistrikt (*gerrymandering*), och ett under senare år alltmer utbrett bruk av partiska

mediaorganisationer för att föra ut ensidiga budskap och osaklig information i syfte att vilseleda medborgarna i frågor där man saknar en underbyggd position. Härmed tycks framför allt traditionella medelklassperspektiv trängts åt sidan i den politiska debatten.

Särdrag i valprogram beträffande centrala USFP-frågor

Kontrasten de två kandidaterna emellan vad gäller kompetens, erfarenhet och förkunskaper är förmodligen allra störst just ifråga om utrikes- säkerhets- och försvarspolitik. Trump har visserligen genomfört en militärutbildning i sin ungdom (ungefär motsvarande gymnasium med militär inriktning vid *New York Military Academy*) men därefter aldrig varit i insats och heller inte varit verksam inom området under det senaste halvsekle. Clinton var engagerad i senatens försvarsutskott i sex år under 2000-talets första decennium och innehade posten som utrikesminister under Obamas hela första mandatperiod, vilket givetvis ger henne ett stort försteg i termer av insikter och nätverk i diplomatiska kretsar, bland seniora officerare samt experter inom forskar- och tankesmedjevärlden.

Denna skillnad avspeglas med all önskvärd tydlighet i huvudkandidaternas respektive försök att formulera ett attraktivt valprogram på området. Medan Trump endast i rudimentära drag skisserar hur en eventuell framtida Trumpadministration kan komma att hantera USFP-frågor och inte heller samlat någon imponerande sakfrågekompetens i sitt rådgivarteam, briljerar Clinton med precisa uttalanden och policyrekommendationer i punktform, vilka hon i ett fåtal längre tal därefter utvecklat ytterligare. Hennes kampanjs påstående om att hon kontinuerligt konsulterar ”hundratals” rådgivare i USFP-frågor tycks inte vara en överdrift utan benägenheten att bistå henne med kompetens verkar synnerligen stor. Däremot kan man naturligtvis fråga sig om ett så stort antal rådgivare utgör en bättre ordning än ett fåtal med vilka man stöter och blöter problem mer intensivt, och därmed får en närmare och mer förtroendefull relation.

Vad gäller det innehållsliga i respektive valprogram är Trump först och främst bekant för en rad spektakulära uttalanden som knappast låter sig översättas till praktisk politik på ett enkelt sätt. Det gäller inte minst att han vill ”bygga en mur mot Mexiko och låta Mexiko betala för den”. Denna kontroversiella idé, som skulle kunna undergräva NAFTA (det nordamerikanska handelsavtalet i kraft sedan 1990-talet), har visat sig ha en enorm politisk sprängkraft som attraherar delar av den vita arbetar- och medelklassen, men samtidigt mobiliserar den stora spansktalande minoriteten emot honom. Även om Trump inte riktigt lika ofta upprepat denna tankegång under sensommaren och hösten har han uppenbarligen inte dragit tillbaka detta vallöfte, vilket underströks av att han den 31:a augusti, samma dag som han mötte Mexikos president, bekräftade detsamma i ett tal tillbaka på amerikansk mark.

En återgång till skendränkning (*waterboarding*) som en metod bland flera inom terrorbekämpning lär på motsvarande sätt vara politiskt svårt att inte omsätta i praktiken, eftersom detta också utgjort ett återkommande vallöfte i tal som hållits runt om i landet. Till skillnad från en mur mot Mexiko lär detta inte vara svårt att ordna via en av presidenten signerad bestämmelse, men däremot är det oklart hur delar av den amerikanska säkerhets- och underrättelsetjänsten skulle reagera på ett sådant besked. Efter flera år av uppslitande debatter i offentligheten och inom flera myndigheter på området efter George W. Bush stöd till skendränkning och andra rättsligt sett tveksamma förhörsmetoder har ett antal ledande chefer och jurister principiellt tagit ställning emot sådana, både på grund av att de bedömts vara ineffektiva och för att de på sikt skadar USA:s rykte bland allierade samt hjälper extremisterrörelser bland annat i Mellanöstern att värva nya sympatisörer.

Ett tredje vallöfte som kan knytas till såväl immigrations- som kontraterrorismproblematiken är det som berör ”extremt noggrann granskning” (*extreme vetting*) av individer som söker inrese- eller uppehållstillstånd till USA. Här har Trump under sommaren dock förflyttat sig från en position där alla muslimer skulle nekas tillstånd, via förslaget att vissa ursprungsländer skulle beläggas med ett generellt inreseförbud, till en föreställning om att människors idéer och värderingar i detalj ska kartläggas innan de erbjuds möjlighet till inresa. Även om det sistnämnda alternativet inte upplevs som lika främlingsfientligt och diskriminerande på nationell, etnisk och religiös grund som de två föregående, frågar sig många experter hur man ska kunna utforma ett system där man kan lita på att den information om idéer och värderingar som lämnas eller samlas in på annat sätt verkligen överensstämmer med de som individen ifråga verkligen hyser. Det har också påpekats att ända sedan terroristattacker 2001 har USA har denna typ av granskning varit mycket rigorös.

I det tal den 15:e augusti som försett väljarna med den förmodligen tydligaste visionen av en Trumpadministration med avseende på USFP-frågor förekommer även andra förslag, emellertid med varierande grad av precision. Mest konkret uttrycktes ett förslag om att inrätta en kommission med uppgift att bekämpa radikal islam genom att informera, argumentera, och bygga broar mellan majoritetssamhället och muslimska trossamfund inom USA. Bland de betydligt mer vaga men uttrycksfullt beskrivna tankegångarna i samma tal förekommer ”ideologisk krigföring” samt tystnad kring all slags militär planering för att förstärka överraskningsmomentet gentemot presumtiva motståndare, något Trump återkommande hävdar Obamaadministrationen misslyckats med och därmed underlättat bland annat talibaners, al-Qaidas och Islamiska statens subversiva terrorverksamhet.

Störst konkretion uppvisar Trumps valprogram med avseende på den amerikanska försvarsmakten, som han vill stärka i termer av numerärer och resurser över snart sagt hela förmågebredden. Det gäller väsentliga ökningar upp till 540 000 soldater

i aktiv tjänst (idag cirka 480 000), 350 insatsberedda fartyg (idag cirka 275), trettiosex marinkårsbataljoner samt 1 200 nya flygplan, enligt kampanjhemsidan. Tyvärr saknas klagörande uppgifter om finansiering av denna förstärkning utöver ett svepande påstående om att rationalisera och skära ned på försvarsadministration. I och med att automatiska nedskärningar inom försvarssektorn (*sequestration*) pågår sedan 2013 med närmare åtta procent per år lär det inte vara enkelt att hitta besparingar av denna storlek.

Clinton har till skillnad från sin motståndare synnerligen få enkla budskap och kampanjslogans med avseende på USFP-frågor. Vad gäller försvarsbudget och förmågor avser hon att tillsätta en utredning, för att först inventera målsättningar, behov och kostnader. I de mest relevanta tal som hon hållit i bland annat Washington DC, Minneapolis och San Diego har hon bemödat sig om att i punktform lista sina mest prominenta förslag och rekommendationer om krigföring, terrorism, utrikespolitik och säkerhetsbyggande verksamhet. Tillsammans med ett mycket stort antal tal och uttalanden som hon gjorde i sin egenskap av utrikesminister, och där det anses att hon tilläts ta ganska stor plats av president Obama med hänvisning till sin breda erfarenhet, är det därför relativt enkelt att ställa samman en detaljerad vision på USFP-området.

Linjetalet på tankesmedjan Council on Foreign Relations (CFR) den 19:e november 2015 är bredast i omfång och innehåller flera komponenter, även om snävare försvarsfrågor får relativt litet utrymme. Det tal som Clinton höll i Minneapolis den 15:e december samma år, främst om inrikes säkerhet och kontraterrorism, innehåller nya detaljer även om det direkt bygger vidare på CFR-talet. I stort sett detsamma gäller ett tal hållet i San Diego den 17:e juli 2016, det vill säga väsentligt senare under presidentvalkampanjen, vari Clinton också bemödar sig om att tydliggöra skiljelinjerna gentemot Trump och det republikanska partiet efter primärvalen.

I Minneapolis-talet drar Clinton upp konturerna för en trepunktsplan avsedd att bekämpa terrorism utifrån-och-in. Det är Islamiska staten i Irak och Syrien som måste krossas först för att USA ska skapa sig förutsättningar för att förbättra sin egen säkerhet. Till detta hör någonting som hon kallar en ”kraftfull underrättelseförstärkning” (*intelligence surge*). Som andra punkt följer arbetet att motarbeta terrorism som idémässig farsot, genom effektiv diplomati, cyberstrategi, med mera. Och först som tredje punkt tar Clinton upp polis- och underrättelseåtgärder på hemmafronten för att tidigare avslöja, systematiskt utreda och åtala alla inblandade i terroristförberedelser.

I talet i San Diego den 17:e juli vänder Clinton på resonemanget och beskriver i fem punkter sitt utrikes- och försvarspolitiska program som ett som börjar med att ”vi måste vara starka hemma” (*we need to be strong at home*), det vill säga ett inifrån-och-ut perspektiv. Men redan den andra punkten betonar starkt USA:s

alliansåtaganden och lyder: vi måste ställa upp för våra allierade (*we need to stick with our allies*). För det tredje inskräper Clinton att man behöver använda "USA:s samtliga maktinstrument" (*we need to embrace all tools of American power*), det vill säga inklusive diplomati, utvecklingsbistånd och andra "mjuka" instrument, för att framgångsrikt nå USA:s målsättningar.

När hon sedan vänder sig till att diskutera reella och potentiella motståndare uttrycker hon sig med en underton av betydande allvar, i och med att "vi måste vara bestämda men kloka i förhållande till våra rivaler" (*we need to be firm but wise with our rivals*). Här exemplifieras endast med Ryssland och Kina, med vilka hon menar att man fortsätter att ha intresse att samarbeta men med vilka man samtidigt behöver tala klarspråk och utan att kompromissa i värdefrågor. Som punkt nummer fem—och härmed sluts cirkeln i förhållande till talet i Minneapolis—upprepar hon vikten av att ha en reell plan för att konfrontera terroristerna (*we need a real plan to confront the terrorists*). Under de senare punkterna kritiserar hon därefter Trump för att inte inse komplexiteten i terrorproblematiken, samt dessutom för att personligen hysa sympati för tyranner (*affection for tyrants*) som Vladimir Putin.

Kandidaternas förväntade ledarskapsstil

Som redan nämnts har Clinton tillgång till ett mycket stort antal tongivande experter på USFP-området, och har uppenbarligen förtroendefulla relationer till erkänt erfarna personer såsom förra CIA-chefen Leon Panetta, chefen för tankesmedjan CNAS Michèle Flournoy, förre nationella säkerhetsrådgivaren Tom Donilon, samt förre utrikesministern Madeleine Albright. Även vicepresidentkandidat Tim Kaine har relevanta erfarenheter från sitt arbete i kongressen. I och med att ett ansenligt antal republikanska USFP-rådgivare tagit avstånd från Trump är det mycket möjligt att Clinton dessutom, skulle hon vara lika djärv som Obama (som behöll Robert Gates som försvarsminister från George W. Bush), kan påräkna såväl indirekt som direkt stöd från individer ur denna krets.

Trump verkar däremot lita till en utvidgad bekantskapskrets inom affärsvärlden när han rekryterar sin egen krets av rådgivare på USFP-området. Knappast någon genuint namnkunnig expert, möjligen med partiellt undantag för Alabamasenatorn Jeff Sessions, förekommer i den trängre gruppen av personer som arbetar direkt för Trumpkampanjen (Carter Page, George Papadopoulos, Joseph Schmitz, generallöjtnant Keith Kellogg). Det beror möjligen till del på att väletablerade experter uttryckligen distanserat sig från Trump, bland annat i ett öppet ställningstagande av femtio erfarna republikaner den 8 augusti 2016. Men det tycks också som om Trump och dennes kampanj försöker göra en poäng av att inte liera sig med tidigare administrationers företrädare, såväl republikaner som demokrater.

Dock är det svårt att värja sig mot slutsatsen att Trump därmed nedvärderar sakfrågekompetens och erfarenhet ifrån beslutsfattande inom USFP-området till förmån för åsikter och värderingar som kan hjälpa honom att vinna väljare, alternativt stämmer överens med hans egen vision. Det skulle för all del kunna underlätta en radikal kursändring i USA:s politik med avseende på en rad sakfrågor att just undvika rekrytera personal i Washington DC, och kan i denna bemärkelse utgöra inledningen till en långsiktig bemanningsplan. Men just valet av rådgivare som saknar ett robust rykte som kunniga inom USFP-området, inte bara personer som befinner sig utanför huvudstaden och inte varit i kontakt med ”etablissemangen”, utgör en källa till oro för dem som förväntar att en ny amerikansk presidentadministration ska kunna uttala sig, förhandla och agera med auktoritet, samt med utgångspunkt i gedigna analyser av läget.

En Clintonadministration är givetvis sårbar för den omvända kritiken, nämligen att den återspeglar kunskapsläget i Washington DC med omnejd, och inte minst de demokratiska tankesmedjornas verksamhet. Därmed finns förmodligen gränser för hur originella, djärva idéer som kan smidas efter åtta års demokratiskt styre. Samtidigt har faktiskt en återkommande kritik mot just Obamaadministrationen varit att den inte tillvaratagit bredden i de förslag och analyser som sagda tankesmedjor producerat under två mandatperioder, utan litat till ett mindre antal personer inom administrationen för att identifiera behov och initiera relevanta rapporter och underlag. Detta gäller inte minst hanteringen av Mellanösternfrågorna.

Förutom tillgången till personer med kompetens och erfarenhet inställer sig frågan om hur informationsflöden kan förväntas organiseras, bearbetas, omhändertas och föranleda politiskt handlande på kort och lång sikt. Det råder inget tvivel om att vissa av de frågor för vilka Clinton intresserat sig varit föremål för hennes engagemang under mycket lång tid. Jämställdhetsfrågor hör definitivt hit, liksom utbildning och välfärd i nationellt och internationellt perspektiv. Men Clinton tycks också övertygad—i likhet med sin man och före detta president Bill Clinton—om att satsningar på offentligt verksamhet alltid kräver långsiktig finansiering och att ekonomisk tillväxt därför är en nödvändig förutsättning för federala reformer och program.

Förutsägelser om hur Clinton kommer att organisera och leda en presidentadministration är självklart svåra att göra. Man kan å ena sidan granska hur hon hanterade utrikesdepartementet under sina fyra år som chef, och där premierade högpresterande individer med utbildning från något av USA:s många elituniversitet, samt att hon såg till att erbjuda ett antal toppositioner till skickliga kvinnliga diplomater och experter på utrikespolitik. Man kan också föreställa sig att hennes aktiva deltagande i sin mans presidentskap, särskilt under dennes första mandatperiod, försedde henne med viktiga erfarenheter som hon kan begagna för att snabbt få igång en fungerande ”West Wing”.

När det gäller Clintons politiska retorik finns en nyligen publicerad studie som visar att hon anpassat sig till konventionella, ”manligt” präglade uttryckssätt under lång tid. Detta är sannolikt dels en omedveten process, och dels en medveten strategi för att kunna hävda sig i manligt dominerade miljöer såsom Vita huset, utrikesdepartementet, samt senaten och inte minst dess försvarsutskott. Men ledarskapsstil är naturligtvis någonting som går utöver retorik och berör hur ledarskap utövas genom långsiktig planering, organisering, val av beslutsformer samt hantering av större utmaningar och akuta krisförlopp.

I vilket fall som helst talar mycket för att Trumps ledarskapsstil skiljer sig avsevärt ifrån Clintons. Den förres affärsimperium i fastighetsbranschen med säte i en av världens mest konkurrensutsatta marknader, Manhattan, kräver en blandning av uthållighet, djärvhet och ständig vaksamhet i relation till konkurrenter, reglering, skattelagstiftning, och levande nätverk i termer av socialt och politiskt kapital. Man vet att Trump gjorde sig skyldig till spektakulära felsatsningar ett flertal gånger under sina cirka trettio år som fastighetsmagnat. Men det verkar också som om insikter om företagets styrkor och svagheter lett honom till mindre riskfyllda investeringar under senare år.

Mest oroande för kommentatorer och experter inom USFP-området har dock varit Trumps uppenbara ovilja att antingen själv sätta sig in i relevanta frågor, eller låta rådgivare med djupare insikter påverka honom i olika ställningstaganden. Denna ovilja anses allmänt i litteraturen om utrikespolitiskt beslutsfattande som en stor nackdel, ofta parad med en benägenhet att sakna blick för frågors komplexitet och en brist på tålamod som andra aktörer kan utnyttja för att vilseleda eller ”vänta ut” personen ifråga. Ett mycket märkvärdigt inslag i den andra presidentvalsdebatten med Clinton, den 9:e oktober i St. Louis, var när Trump plötsligt sade sig vara oense med sin egen vicepresidentkandidat om hur man borde agera gentemot Ryssland i Syrienkonflikten.

Trump's attityd till kvinnor, inklusive högt kvalificerade sådana i hans egen organisation, som alltmer blivit fokus för demokratisk kritik under september månad, är givetvis svårbedömd som enskild faktor i jämförelsen med Clinton. Den misogena kvinnosyn som fångats upp på en bandinspelning från 2005 och framkom genom rapportering i *Washington Post* i början av oktober, med potential att skada Trumps rykte ytterligare härvidlag, försedde också den andra debatten mellan de två huvudkandidaterna med högoktanigt bränsle. Hur som helst föranledde denna skandal ett antal prominenta republikanska politiker att slutgiltigt dra tillbaka sitt stöd för Trump.

Återverkningar för allianser, partnerskap och andra relationer

Fördelningen av kostnader och förmågor till försvar för Europa är klassisk mark i transatlantiska relationer, vilken dessutom fått förnyad pregnans i och med Rysslands bruk av militära resurser i Ukraina sedan 2014 och behovet att förstärka marina insatser i Medelhavet som svar på flyktingströmmar i riktning mot kontinenten. Själv kritiserade Obama i flera uttalanden och intervjuer européernas benägenhet att konsumera snarare än att producera säkerhet inom NATO. Man vet också att amerikansk kritik vad gäller flertalet allierades fortfarande låga försvarsutgifter, närmare en än de två procent av GDP som man överenskommit vid toppmöten under senare år, framförts i ett vassare tonläge än tidigare.

Trump har dock gått avsevärt längre i sin kritik av USA:s existerande alliansåtaganden, och t o m ifrågasatt NATO:s fortsatta relevans i ett uttalande den 27:e mars 2016. I efterföljande yttranden kom han att snäva in kritiken, och bland annat efterfråga att NATO borde ägna mer uppmärksamhet åt att bekämpa terrorism än åt att planera för konventionella krig. I den första debatten med Clinton i september 2016 tycktes han inte längre ifrågasätta nyttan med NATO utan framför allt USA:s beredvillighet att stå för en stor del av kostnaderna för Europas försvar.

Men det var särskilt då Trump knöt USA:s framtida benägenhet att komma till de allierades undsättning vid en eventuell rysk attack till de senares betalningsvilja som verkligt missmod utbröt bland NATO-länder i Europa. Dessutom var det exempel Trump använde de baltiska länderna, som samtidigt är de mest sårbara för rysk aggression. Trots att frågeställaren, en *New York Times*-reporter, påpekade att USA via NATO-avtalet förbundit sig att bistå de baltiska staterna, svarade presidentkandidaten att betalningsviljan bör vara utslagsgivande. Han tillade, i en återkommande generell invändning riktad emot Obama, att Putin inte ska kunna förutsäga en amerikansk presidents handlande.

Som redan antytts är relationerna till Ryssland och president Vladimir Putin överhuvudtaget ett av de mest uppseendeväckande dragen i Trumpkampanjens hantering av USFP-frågor. Trump (och vicepresidentkandidaten Mike Pence) har vid flera tillfällen berömt Putin för dennes ledarskap och använt detta som utgångspunkt för att kritisera Obama för svagt ledarskap. Förutom att detta i många kretsar betraktas som illojalt och som indirekt moraliskt stöd för en genom åren alltmer auktoritär politisk ledare har frågor ställts kring Trump och dennes närmaste medarbetares förbindelser med Kreml och med ryska oligarker. (Förre kampanjchefen Paul Manafort avgick efter avslöjanden om sådana kontakter.) Därutöver har kampanjen gett uttryck för djup tveksamhet till de sanktioner som infördes mot Ryssland efter den olagliga annekteringen av Krimhalvön våren 2014, tillika understödjande av separatism i östra Ukraina.

Ett större mått av kontinuitet kan eventuellt förväntas i hur ett USA lett av Trump hanterar sina relationer i Asien. Kampanjen har inte ifrågasatt ”ombalanseringen” emot Asien som Obama och Clinton inledde 2011-2012, och kritiken emot Kina har sedan Trump deklarerade sin kandidatur i mitten av 2015 varit i fokus för påståenden om en inkompetent Obamaadministration. Det har framför allt handlat om handelsavtal som ska ha varit fördelaktiga för Kina men inte för USA, samt att man stillatigande låtit den kinesiska militären bygga upp sin kapacitet medan Pentagon gjort vad man betecknar som felsatsningar.

En annan radikalt avvikande synpunkt från Trumps sida har varit att Japan och Sydkorea, i syfte att kunna försvara sig emot Kina, Nordkorea och andra grannar, bör överväga att skaffa sig kärnvapen. Även om man kan argumentera för att en enskild allierad skulle bidra betydligt mer till avskräckning med hjälp av kärnvapen har dylika uttalanden fått experter och journalister att undra om Trump alls förstår USA:s kärnvapendoktrin. Denna misstanke har förstärkts av att Trump också varit tvetydig om USA:s traditionella löfte om att inte vara först att använda kärnvapen oberoende av konfliktscenario (*no first strike*). Att han vid minst ett tillfälle även yttrat samma ståndpunkt om Saudiarabien som potentiell kärnvapenmakt har genererat särskilt stor irritation bland Mellanösternexperter som oroas att ett flertal länder, däribland Iran, i så fall kommer att försöka hinna före.

Clinton ser för all del också Saudiarabien som en säkerhetsproducent i Mellanöstern, och riktar sällan explicit kritik emot Riyad. I CFR-anförandet senhösten 2015 talade hon om ett ”sunniternas andra uppvaknande” som en rörelse med potentiellt stabiliserande inverkan på regionen. Samtidigt, likt Trump, har hon konsekvent framställt sig som en garant för Israels säkerhet i samma region.

I ett partiellt avståndstagande från Obamaadministrationen hävdade Clinton i samma tal att USA, för sin trovärdighet som säkerhetspolitisk faktor regionalt och globalt, borde se till att kongressen i förväg förser den nya presidenten med ett förnyat politiskt mandat att begagna militära våldsmedel. Härmed uttryckte Clinton en indirekt kritik emot Obamas beslut att 2013 inte göra bruk av militära resurser och framför allt flygattacker emot den syriska regimen efter det att den använt kemiska stridsmedel och den amerikanske presidenten dessförinnan kallat detta en ”röd linje” för USA:s vidkommande.

Men i övrigt präglas Clintons övergripande syn på USFP-området av ett alliansperspektiv. I en brett anlagd rapport framtagen av den till Obamaadministrationen närstående tankesmedjan Center för New American Security (CNAS) utarbetades häromåret ett koncept kallat Projektet för alliansens revitalisering (*Alliance Revitalized Project*). Eftersom ett par av Clintons närmaste medarbetare från utrikesdepartementet deltog i detta arbete kan man föreställa sig att hon själv också är positiv till detsamma. Som utrikesminister var hon

konsekvent en stark förespråkare för NATO i synnerhet, och har i en rad uttalanden under 2015-2016 bekräftat denna inställning på nytt.

Ifråga om de konventionella distinktionerna mellan isolationism och handelsvänlighet, återhållsamhet vad användning av militära resurser långt bortom landets gränser kontra interventionism, befinner sig Clinton på samma sätt betydligt närmare de senare begreppen än Trump. Men 2016 års presidentvalkampanj påverkas också generellt av en utbredd kritik emot förnyade handelsavtal, som även under kommande mandatperiod lär präglade presidentadministrationens förhållningssätt till pågående förhandlingar om ambitiösa överenskommelser med EU och de asiatiska ekonomierna. Dagens motstånd emot vidare militära insatser, särskilt med marktrupper, lär bestå.

Konsekvenser för Sverige

Det bör inte råda något tvivel om att Clinton är det betydligt mer förutsägbara alternativet från svensk horisont, och att denna kandidats tydliga åtagande till existerande allianser och partnerskap bör vara betryggande. Man har ingen anledning att tro att Clinton skulle överge Europa inför utmaningar från Ryssland, terroristnätverk och andra säkerhetspolitiska hot framgent, utan istället tycks hon inställd på att vidareutveckla och konsolidera den transatlantiska länken trots Storbritanniens sannolika utträde ut EU under 2019. Clinton kommer heller inte att vilja etablera helt andra handelsrelationer än de som gäller mellan USA och EU idag, utan snarare förstärka dessa. Hon är som sagt också en av arkitekterna till ombalanseringen gentemot Asien samt är känd för en markant understödjande, dock endast i sista hand intervenerande, ansats till Mellanöstern.

Som USA:s första dam (*first lady*), som senator, och därefter som utrikesminister var hon dessutom en företrädare för principer och värden som ligger nära svenska USFP-accenter. Det handlar om en i allmänhet positiv hållning till folkrätt, till mänskliga rättigheter och i synnerhet jämställdhetsfrågor, en vilja till att kombinera handelsrelationer med utvecklingsbistånd, samt att långsiktigt arbeta för jämna ut globala orättvisor samt stärka internationellt miljösamarbete. Därutöver har vi redan nämnt att Clinton kontinuerligt betonat vikten av robusta allians- och partnerskapsarbeten på försvarsområdet.

Omvänt är Trump i mångt och mycket en "joker" (*wild card*) för ett handelsberoende land med behov av en stabil transatlantisk länk. Man kan för all del inte helt och hållet utesluta att Trump, ifall han skulle bli vald, skulle ta uppgiften på större allvar än under kampanjen och sätta ihop en kompetent regering som stöder sig på en välorganiserad stab, och dessutom lyssna till rådgivare som då kunde förse honom med välgrundad information. Det är för det andra tänkbart att en rad institutioner inom det amerikanska politiska systemet

skulle hindra Trump från att göra riktigt stora misstag, genom att kritik riktas och bättre alternativ artikuleras som sedan kommer till användning för att korrigera kursen.

Rent hypotetiskt kan man till och med spekulera i att USA, konfronterat med allvarliga internationella utmaningar inom under de närmaste åren, under vissa omständigheter skulle kunna ha nytta av den energiska envishet och starka övertygelse om den egna förmågan att träffa rätt beslut som Trump tycks besitta. I en akut krissituation kan givetvis en sådan inre övertygelse beröra andra människor och bidra till att mobilisera det amerikanska samhället till stärkt offervilja och konkreta framsteg. Själva visionen om ett storslaget Amerika (*great America*), som fungerar som en underton i hela Trumpkampanjen, skulle då kunna få genomslag i ekonomin och på USFP-området.

Men faktum kvarstår att en Trumpadministrations potentiellt positiva roll för USA, för USFP-frågorna samt för världsordningen i stort, ter sig som ett mycket stort risktagande. Scenarior i vilka de svagheter Trump uppvisat under drygt ett år som presidentkandidat skulle föranleda honom att resonera och agera på ett sätt som kan komma att skada amerikanska och andra länders intressen och till och med kunna utgöra en direkt säkerhetsrisk har redan skisserats i media, framför allt vad gäller hanteringen av USA:s kärnvapenarsenal. En del av dessa reflektioner bör kanske tillskrivas det uppskruvade tonläge som råder i amerikansk politik när vi nu hastigt närmar oss valdagen. Men otvetydigt talar det allra mesta för att Clinton både är den avsevärt mer kompetenta av de två, den med mest effektiv ledarskapsstil, den med en tydlig vision om stärkta allianser och partnerskap samt realism beträffande rivaler. Och därmed utgör hon den kandidat som man på goda grunder kan förvänta sig bidrar mest till säkerhet och stabilitet i vår del av Europa.

Noter

Bishop, Bill (2018). *The Big Sort: Why the Clustering of Like-Minded Americans Are Tearing Us Apart* (New York: Houghton Mifflin).

Calamur, Krishnadev (2016). "NATO Smhato?", *The Atlantic*, 21 juli, <http://www.theatlantic.com/news/archive/2016/07/trump-nato/492341/>

Crowell, Michael (2016). "Trump's Foreign Policy Team Baffles GOP Experts", *Politico*, 21 mars, <http://www.politico.com/story/2016/03/donald-trump-foreign-policy-advisers-221058>

Foley, Michael (2008). "The Foreign Policy Process: Executive, Congress, Intelligence", ss. 108-128 i Michael Cox och Doug Stokes, red., *US Foreign Policy* (Oxford: Oxford University Press).

Gallup (2016). “Presidential Approval Ratings—Barack Obama”, 26 September—2 October, <http://www.gallup.com/poll/116479/barack-obama-presidential-job-approval.aspx>

Goldberg, Jeffrey (2016). “The Obama Doctrine: The U.S. President Talks through His Hard Decisions about America’s Role in the World”, *The Atlantic*, April, <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>

Greenstein, Fred I. (2009) *The Presidential Difference: Leadership Style from FDR to Barack Obama* (Princeton och Oxford: Princeton University Press), tredje utgåvan.

Jones, Jennifer J. (2016). “Talk Like A Man’: The Linguistic Styles of Hillary Clinton, 1993-2013”, *Perspectives on Politics*, 14(3): 625-642.

Masters, Jonathan (2016). “Here’s How Clinton and Trump Stack Up on National Security, Russia, ISIS and More”, *Defense One*, 22 juli, <http://www.defenseone.com/politics/2016/07/heres-how-clinton-and-trump-stack-national-security-russia-isis-and-more/130166/>

Preble, Christopher A. (2016). “Donald Trump’s Shrinking Pool of Foreign Policy Advisors”, *Cato at Liberty*, 9 augusti, <http://www.cato.org/blog/donald-trumps-shrinking-pool-foreign-policy-advisors>

Resnick, Evan N. (2016). “Hillary Clinton’s Foreign Policy Paradox—Analysis”, *Eurasia Review*, 22 juni, <http://www.eurasiareview.com/22062016-hillary-clintons-foreign-policy-paradox-analysis/>

Rogin, Josh (2016). “In Debate, Trump’s Lack of Nuclear Knowledge on Display”, *Washington Post*, 28 september, <https://www.washingtonpost.com/news/josh-rogin/wp/2016/09/28/in-debate-trumps-lack-of-nuclear-knowledge-on-display/>

Sanger, David E., och Maggie Haberman (2016). “Transcript: Donald Trump on NATO, Turkey’s Coup Attempt and the World”, *New York Times*, 21 juli, <http://www.nytimes.com/2016/07/22/us/politics/donald-trump-foreign-policy-interview.html? r=1>

Walker, Shaun (2016). “Trump’s Foreign Policy Advisor Will Talk about Foreign Policy—Just Not Today”, *The Guardian*, 7 juli, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/07/carter-page-donald-trump-foreign-policy-advisor-russia>